

DREPTUL

LEGISLAȚIUNE — DOCTRINA — JURISPRUDENȚA — ECONOMIA — POLITICA

APARE ODATĂ PE SĂPTAMÂNĂ

Sub conducerea D-lui SILIU RĂDULESCU Consilier la Curtea de Apel din București

COSTUL ABONAMENTULUI
A SE VEDEA PE COPERTĂ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
15, STR. JULES MICHELET, 15

B. P. RĂDULESCU
REDACTOR-ADMINISTRATOR
1 Nov. 1893 — 17 Aug. 1931

Deschiderea anului judecătoresc 1936. — *Ședința solemnă a Inaltei Curți de Casație și Justiție. Discursurile rostite de D-nii Prim-Președinte D. Volanschi și Procuror General C. C. Vijoreanu.*

Deschiderea anului judecătoresc 1936

Ședința solemnă a Inaltei Curți de Casație și Justiție

Discursul D-lui Prim-Președinte D. VOLANSCHI

*Inaltă Curte,
Domnule Procuror General,
Domnule Președinte al Uniunii Avocaților
Domnule Decan,*

Activitatea Inaltei Curți de Casație și Justiție în cursul anului 1935, din statistica recursurilor intrate și a deciziunilor pronunțate, se prezintă în modul următor:

La Secțiunea I-a, au intrat 1845 recursuri, s'au pronunțat 1806 decizii, s'au casat 346 de hotărâri, ceea ce reprezintă un procent de casare de 19,15%.

La Secțiunea II-a, recursuri penale intrate 4567, civile 2285. Totalul recursurilor intrate este de 6852. Decizii penale pronunțate 3836, civile 1416, total 5252. S'au casat 215 decizii penale și 175 civile, ceea ce dă un procent de casare de 5,60% pentru prima categorie și de 12,35% pentru a doua.

S'au desființat 44 ordonanțe de adjudecare în conformitate cu art. 68 din legea pentru lichidarea datoriiilor agricole și urbane din 7 Aprilie 1934.

La secțiunea III-a au intrat 3481 recursuri, s'au pronunțat 2225 decizii, din care s'au casat un număr de 657 hotărâri, reprezentând un procent de casare de 29,52%.

La Secțiunile Unite au intrat 129 recursuri, s'au dat 45 decizii, s'au casat 7 hotărâri, s'au pronunțat 36 decizii în diverse materii ca: regulator de competență, acțiuni penale directe, etc.; în total s'au pronunțat 81 de hotărâri.

Din analiza acestei statistici reese activitatea juridică intensă desfășurată de membrii Inaltei Curți de Casație, în soluționarea chestiunilor de drept discutate din deciziunile pronunțate, precum și aceea a membrilor Parchetului General, prin concluziunile puse în cazurile prevăzute de legea Curții de Casație.

În special, observăm numărul mare de recursuri rezolvate de Secțiunea II-a și a III-a, din care cauză se acordă termene îndepărtate.

Această constatare ne îndreptățește de a menține propunerile pe care le-am făcut, cu privire la mijloacele de a se remedia această situație, cu prilejul raportului nostru de anul trecut.

Din importanta jurisprudență a Inaltei Curți de Casație, vom reține câteva chestiuni care credem că prezintă un interes juridic deosebit.

Inalta Curte de Casație Secțiuni Unite, prin deciziunea No. 67/935, s'a pronunțat asupra unui recurs introdus în contra unui jurnal al Trib. Argeș. Recursul este întemeiat pe excesul de putere prevăzut de art. 27 din legea Curții de Casație. Imprejurările cauzei sunt următoarele:

O persoană, proprietară a unei moșii, în vederea confirmării hotărâniciei moșiei, a chemat în judecată, obștea locuitorilor. În cursul judecării acțiunii, Tribunalul, prin jurnalul menționat, a hotărât ca obștea să nu mai fie citată în această calitate, ci locuitorii să fie citați individual.

Chestiunea pe care o vom discuta este aceea a excesului de putere prevăzut de art. 27 din legea Curții de Casație.

Primul alineat al acestui articol se referă la cererile în anulare, făcute de Ministerul de Justiție în temeiul art. 22 din această lege, în contra hotărârilor, fie și nedesăvârșite, sau actelor judecătorești de orice instanță, care ar cuprinde un exces de putere sau ar fi făcute fără competență. Prin al doilea alineat se prevede dreptul de a introduce asemenea cereri și de către părțile interesate, însă numai atunci când hotărârile nedesăvârșite sau actele judecătorești nu vor putea fi atacate pe nici o altă cale ordinară și cursul justiției s'ar găsi întrerupt.

Pentru exercitarea recursului prevăzut de alin. 2 se cere ca hotărârile judecătorești nedesăvârșite să fie date cu exces de putere, să nu existe nici o altă cale ordinară de atac și cursul justiției să fie întrerupt.

Despre excesul de putere se ocupă și art. 30, care enumeră mijloacele de casare, prevăzând la punctul 7 cazul când Tribunalul sau Curtea a depășit competența lor, ori va fi săvârșit un exces de putere, în sensul că au trecut în atribuțiunile altei puteri, constituite în Stat.

Observăm că legea consideră incompetența ca un motiv distinct de excesul de putere, pe care îl definește în mod limitativ. La alin. 9 al aceluiaș articol, legiuitorul revine asupra noțiunii excesului de putere și prevede ca motiv de casare a unei hotărâri și

excesul de putere, fără însă a se limita cazurile, ca la excesul de putere dela alin. 7.

Nu vom examina amănunțit evoluția doctrinei și jurisprudenței în ceea ce privește noțiunea excesului de putere. Ne referim, însă, la părerea unui autor recent, care se ocupă de recursurile în casație, și care spune că excesul de putere este o noțiune obscură și complexă. Acest autor raportându-se la doctrina franceză, se rostește: „Se poate spune că este exces de putere când judecătorul a încetat de a face operă jurisdicțională, pentru a se comporta ca legislator, sau pentru a săvârși un abuz de putere, și când nesocotește principiile pe care se întemeiază organizația ordinului judecătoresc”. (Gabriel Marty. La distinction du fait et du droit). Această definiție este asemănătoare cu aceea cuprinsă în art. 30 alin. 7 despre care ne-am ocupat.

Acelaș autor adaugă că oricare ar fi definițiunea adoptată, este totdeauna posibil a se reduce excesul de putere la o violare de lege. În această situațiune excesul de putere, simplu, despre care vorbește art. 30 alin. 9, își găsește explicațiunea juridică în ipoteza în care violarea de lege este în afară de cazurile definite în alin. 7 din acelaș text.

Definiția excesului de putere dată de legea Curții de Casație din 1925 este consacrarea jurisprudenței Inaltei Curți, astfel cum a fost formulată prin deciziunea Secțiunilor Unite No. 2 din 2 Iunie 1921;

În doctrina română, autorii cari s'au ocupat despre excesul de putere îl consideră în natura sa ca o formă de incompetență. Dânsii constată, însă, că legea Curții de Casație face deosebire între noțiunea excesului de putere și aceea a incompetenței. (G. G. Tocilescu Vol. III pag. 254. E, Herovanu: Principiile procedurii judiciare pag. 486).

Curtea de Casație, în speța de care ne ocupăm, n'a examinat, dacă Tribunalul a comis vre-un exces de putere, deoarece a decis că nu se întrunește condițiunea suspendării cursului justiției.

Inalta Curte de Casație Secțiuni Unite, prin decizia No. 7 din 1935, s'a pronunțat asupra chestiunii neconstituționalității art. 3—6, 40—48 și 81 din legea lichidării datoriilor agricole și urbane din 7 Aprilie 1934.

Un debitor, fiind urmărit de creditorul său pentru plata unei datorii, face contestație pe motivul că îndeplinește condițiunile cerute de legea lichidării datoriilor agricole și urbane din 7 Aprilie 1934, și astfel urmează ca plata datoriei sale să fie făcută în conformitate cu dispozițiunile art. 3—6 din menționata lege, iar în cazul când creditorul său n'ar consimți la acest mod de lichidare, înțelege a beneficia de termenul de grație de 15 ani, în conformitate cu dispozițiunile art. 42—47 din lege, cerând în acelaș timp, să i se recalculeze dobânda de 14% percepută pe trei luni, la maximul dobânzii legale.

Judecătoria Budești-Ilfov, înaintea căreia s'a judecat procesul, a admis contestația debitorului, constatând că o urmărire contra acestuia este inadmisibilă pe tot timpul moratoriului de 10 ani, fixat de art. 43 alin. 1 din legea lichidării datoriilor, și judecata a imputat, totdeodată, asupra capitalului datorit o sumă ce fusese încasată de creditor drept dobânzi peste dobânda legală de 10%.

Apelul introdus de creditor contra cărții de judecată a fost respins de tribunal; în urmă, creditorul a declarat recurs direct, înaintea Secțiunilor Unite ale Inaltei Curți, invocând numai neconstituțional-

tatea sus menționatele texte din legea lichidării datoriilor.

Inalta Curte, prin deciziunea sus citată, analizează mai întâi dispozițiunile art. 3—6 din menționata lege. Aceste texte prevăd reducerea procentelor pe trecut, reducerea creanțelor, eșalonarea plăților în 34 rate semestriale, precum și noi reduceri din datorie pentru cazul plăților făcute anticipat, toate fiind dispozițiuni neobligatorii pentru creditori cari au dreptul să facă declarație că nu acceptă acest mod de lichidare.

Dispozițiunile de mai sus, fiind supuse, după cum s'a arătat, acceptării creditorului, care este liber să dispună de creanța sa, Curtea a ajuns la concluziunea că ele sunt constituționale.

Trecând, apoi, la examinarea art. 43 alin. 1, care acordă debitorilor pentru plata datoriilor lor, un termen de grație de 10 ani și art. 48, care permite debitorilor să ceară desființarea măsurilor de urmărire și asigurare înființate pe baza creanțelor reglementate de cap. III al legii, Curtea îndepărtează obiecțiunea de neconstituționalitate ce se aduce acestor texte, pe motivul că ar viola art. 17 din Constituție.

Într'adevăr, acest articol din pactul fundamental, asupra căruia Inalta Curte a avut atât de des ocaziune a se pronunța, prevede că proprietatea de orice natură, precum și creanțele asupra Statului, sunt garantate, dar prin această garanție constituțională, trebuie a se înțelege numai că se impune legiuitorului ordinar a nu modifica fondul dreptului de creanță, iar nu și căile de realizarea lui, care, fiind pure creațiuni ale legii, pot fi modificate în orice moment, pe cale de măsuri generale și obiective.

Curtea, aplicând aceste principii la speța care ne preocupă, a stabilit că prin art. 43 și 48 sus menționate, nu se atinge fondul dreptului de creanță, ci se declară numai că regimul legal al căilor de execuție nu va fi aplicabil înainte de expirarea unui termen de 10 ani.

Prin aceeași decizie, Curtea având a se pronunța și asupra constituționalității art. 45 din legea lichidării datoriilor care se ocupă cu recalcularea dobânzilor deja plătite sau încă datorate de debitor, a stabilit că acest text nu violează art. 17 din Constituție, care garantând dreptul de creanță, n'a extins această garanție și în ceea ce privește quantumul dobânzilor stipulate.

Dobânzile, din cauza împrejurărilor economice și sociale, putând deveni la un moment dat excesive pentru debitor, trebuie lăsată legiuitorului ordinar puțința de a interveni, edictând reducerea lor, atunci când ordinea publică cere aceasta.

Dreptul de proprietate este unul din factorii fundamentali ai organizației noastre sociale, care asigură propășirea ei. Ideia dreptului de proprietate este consacrată atât de codul civil, cât și de Constituție.

Codul civil, după ce atribuie un caracter absolut dreptului de proprietate, spunând că proprietatea este dreptul ce are cineva de a se bucura și a dispune de un lucru în mod exclusiv și absolut, adaugă o restricțiune în sensul că exercițiul acestui drept se face în limitele determinate de lege.

Un autor care studiază noțiunea dreptului de proprietate din dreptul civil francez, analizând art. 544, se exprimă că: „absolut” nu însemnează fără limite, deoarece redactorii codului au restrâns noțiunea acestui cuvânt prin aceea că adaugă: „numai să nu se facă o întrebuintare prohibită prin lege sau regulament” și că nu puteau evident declara fără limite o putere de care se ocupau s'o mărginească. (A. Mestre

Archives de Philosophie du droit 1932. Remarques sur la notion de propriété d'après Duguit).

După cum s'a arătat, art. 17 din Constituția dela 1923, garantează dreptul de proprietate și creanțele în contra Statului. Jurisprudența Curții de Casație a stabilit că garanția creanțelor se extinde și asupra creanțelor contra particularilor.

Interpretarea logică a art. 17 precum și caracterul economic special al dobânzilor duc la concluzia că Constituția a înțeles să garanteze numai capitalul, iar nu și dobânzile, cari pot atinge prin convenția părților un quantum ilicit.

Însăși Constituția actuală cuprinde restricțiunea dreptului de proprietate, deoarece admite exproprierea în condițiuni determinate și dreptul de monopol al Statului, consacrat prin art. 112 alin. ultim.

H. Galland, în lucrarea sa „Le controle judiciaire de la Constitutionnalité des Lois aux Etats-Unis”, după ce studiază jurisprudența Curții Supreme a Statelor Unite cu privire la dreptul de proprietate, rezumează tendința acestei jurisprudențe în modul următor: „se poate spune că în Statele Unite ale Americii de Nord notiunea tradițională de proprietate individuală tinde a fi înlocuită prin proprietatea funcțiune socială”.

Decizia Inaltei Curți de Casație pe care o discutăm acum, a rezolvât o chestiune de drept de o deosebită importanță juridică. S'a transat astfel procesul dintre creditori și debitori contribuind la opera de solidaritate socială.

Vom examina acum a treia chestiune dedusă înaintea Inaltei Curți de Casație S. Unite, în care s'a pronunțat prin decizia No. 37 din 1935.

O societate anonimă fiind impusă la un impozit de echivalent pentru un imobil al său, a făcut apel, care i s'a respins de Comisiunea de judecată depe lângă Administrația Financiară, astfel încât impunerea a rămas definitivă.

Cum, cu ocaziunea judecării apelului s'a invocat de către societate neconstituționalitatea art. 16 § 1 și 2 din legea timbrului, în baza căruia se făcuse impunerea, dosarul a fost trimis acestei Inalte Curți.

Ne oprim numai asupra motivului de neconstituționalitate prin care s'a susținut că textul indicat violează art. 17 din Constituție, întrucât prin impozitul de echivalent instituit pentru bunurile imobiliare, prin natura lor, se atinge însăși capitalul investit în imobile.

Curtea, prin decizia sus citată, analizează acest motiv și înlătură critica de neconstituționalitate stabilind că art. 17 din Constituție, invocată în speță, este străină materiei impozitului, întrucât acest text garantează proprietatea de orice natură, dar nu o scutește de plata impozitelor cuvenite Statului.

De materia impozitelor, Constituția se ocupă prin art. 109—112 care prevăd că nici un impozit de orice natură nu se poate stabili decât pe baza unei legi și numai în folosul Statului, județelor sau comunelor și că privilegiile în această materie sunt interzise.

Nici una din dispozițiunile Constituției nu opresc impozitul asupra capitalului.

Astfel Curtea, prin decizia sus amintită stabilește principiul că impozitul poate atinge deonotivă nu numai veniturile contribuabililor, ci și capitalul ne care acestia l-ar poseda și pe care legiuitorul l-ar găsi susceptibil de a fi impus.

Intr'adevăr, impozitul fiind o prestațiune pecuniară impusă contribuabilului, în scop de a subveni la cheltuielile Statului, contribuabilii nu au în această materie, drepturi, ci numai obligațiuni, în sensul că

legiuitorul reglementează contribuțiunile directe după cum crede că reclamă interesul general al Societății. Observăm că impozitul asupra capitalului mai există în legislațiunea noastră și în ce privește impozitul pe succesiuni.

Un profesor de economie politică examinând impozitul asupra capitalului, spune: „bogăția privată se compune din venit și din capital; capitalul nu iese o bună materie impozabilă în sensul că un impozit care se aplică nu numai pe o parte din venit, ci pe o parte din însăși capitalul, tinde a se distruge el singur, secătându-și sursa. Un impozit asupra capitalului astfel înțeles, dacă este sistematic și periodic aplicat, nu poate fi decât un instrument de socializare, un mijloc de a elimina proprietatea privată. Prin urmare, un impozit asupra capitalului, nu este compatibil, cu regimul juridic actual, decât cu condițiunea de a fi exceptional și nu periodic și mai cu seamă nici anual (Henry, Truchy: Cours d'économie politique).

Constituția noastră nu prevede modalitatea impozitului asupra capitalului. Rămâne însă la înțelepciunea legiuitorului ordinar ca atunci când ar înființa un asemenea impozit să se mențină în spiritul Constituției, care desi permite impozitul asupra capitalului, ocrotește și dreptul de proprietate.

Trecând acum la chestiunile ce s'au judecat, după divergență de secțiunile respective ale Curții, vom semnala dintre ele următoarea chestiune asupra căreia a avut să se pronunțe Secțiunea III-a, prin decizia No. 1130 din 1935.

O licențiată în farmacie, intentând acțiune în contencios contra refuzului Ministerului Sănătății, de a-i concesiona o farmacie în comuna Pucioasa, Curtea de Apel din București Secția I-a, prin decizia No. 124 din 1931, i-a admis acțiunea, iar Ministerul în executarea acestei deciziuni, a dat Decretul Regal No. 2609 din 1931, prin care acordă petiționarei dreptul de a înființa o a doua farmacie în comuna Pucioasa. Ulterior, un alt farmacist din aceeași comună intentează la rândul său acțiune în contencios contra Ministerului Sănătății, cerând anularea Decretului Regal menționat mai sus, ca fiind ilegal, întrucât persoana licențiată în farmacie nu avea calitatea de a obține concesiunea, nefiind farmacistă dirigentă și neavând examenul de capacitate. În afară de aceasta, comuna Pucioasa fiind comună urbană și având numai 3837 locuitori, s'a susținut de către reclamant că nu se mai putea înființa o a doua farmacie. Această acțiune a fost admisă de Curtea de Apel din București Secția II-a prin decizia No. 229 din 1933.

Persoana licențiată în farmacie a făcut recurs contra acestei deciziuni.

Ne vom opri numai asupra motivului prin care recurenta se plânge de violarea autorității lucrului judecat;

Curtea de Casație stabilește principiul că hotărârile pronunțate de instanțele de contencios, în anularea unui act administrativ de autoritate, sau în examinarea legalității sau ilegalității refuzului unei autorități de a recunoaște și acorda petiționarului un drept oarecare, sunt opozabile erga omnes, iar nu numai față de părțile care au fost citate în proces.

Intr'adevăr, instanțele de contencios administrativ exercită cu ocazia judecării unei acțiuni, pe lângă o jurisdicțiune subiectivă din punct de vedere al vătmării unui drept al reclamantului și o jurisdicțiune pur obiectivă, în care caz misiunea lor este de a cerceta în abstract chestiunea de legalitate, de

drept obiectiv, a cărei caracteristică esențială este generalitatea și impersonalitatea.

În speța care ne preocupă, Înalta Curte a hotărât că deciziunea Curții de Apel din București S. I-a cu No. 124 din 1931, prin care s'a constatat ilegalitatea refuzului Ministerului Sănătății de a acorda reclamantei licențiate în farmacie, concesiunea unei a doua farmacii, în comuna Pucioasa și a fost invitat numitul Minister să satisfacă cererea reclamantei, constituie autoritate de lucru judecat și este opozabilă erga omnes, adică și față de celălalt farmacist, cu toate că n'a figurat ca parte în proces.

O parte din doctrina franceză ocupându-se de teoria funcțiunii jurisdicționale, distinge două feluri de funcțiuni: jurisdicțiunea subiectivă care există atunci când judecătorul este chemat a rezolva înainte de toate și în mod principal o chestiune de drept subiectiv și jurisdicțiunea obiectivă care există atunci când chestiunea pusă judecătorului este o chestiune de drept obiectiv.

Existând două feluri de funcțiuni deciziunea care este punctul final al operațiunii jurisdicționale, are un caracter și o întindere variabilă, după cum se intervine în domeniul jurisdicțiunii obiective sau în acel al jurisdicțiunii subiective.

Deciziunea, care rezolvă o chestiune de pur drept subiectiv, nu are efect decât cu privire la un anumit număr de persoane în mod individual determinate și numai în ceea ce privește chestiunea supusă judecătorului și rezolvată de el.

Este ideea consacrată prin art. 1351 cod. civil francez și 1201 cod civil român.

Principiul relativității autorității lucrului judecat nu se poate aplica decât judecăților date în materie de jurisdicțiune subiectivă; aplicându-l deciziunilor date în materie de jurisdicțiune obiectivă, se ajunge, după cum observă Duguît, la consecințe absurde, ca acela, de ex. la care s'a ajuns aplicând acest principiu la deciziunile jurisdicționale date în materie de chestiuni de stat. Dificultatea este de a distinge domeniul jurisdicțiunii subiective de cel al jurisdicțiunii obiective.

Duguît notează mai multe categorii tip de contencios obiectiv, precum: jurisdicțiunea penală, fiindcă chestiunea care se pune în această materie nu este de a se ști dacă o persoană are dreptul ca o reprimă să fie pronunțată, ci numai aceea de a se ști dacă legea a fost sau nu violată. În al doilea rând contenciosul de anulare care intervine atunci când actul care violează legea a fost făcut în scopul creerii unei situațiuni de drept și când consecința acestei violări a legii este anularea actului. În fine, altă categorie tip dată ca exemplu este contenciosul chestiunilor de Stat, când chestiunea ce se pune judecătorului este aceea de a se ști dacă actul sau faptul căruia legea subordonează Statul unei persoane este sau nu realizat. (L. Duguît. *Traité de Droit Constitutionnel*. Tom. II Ed. II).

În doctrina română chestiunea este discutată.

După un sistem, autoritatea absolută a lucrului judecat în această materie este un principiu de drept public. (C. Rarincescu, *Curierul Judiciar* No. 7/934). Doctrina invoacă ca argument împrejurarea că legiuitorul când a fost vorba de judecata legalității actelor administrative, a dat dreptul instanțelor judecătorești să anuleze actul administrativ (art. 107 Constituție), ceea ce implică desființarea lui față de toată lumea. Se mai observă de asemenea, că dispozițiunile art. 63 alin. 13 din legea Curții de Casație din 1912 care prevedea că deciziunile date în materie

administrativă au efect numai între prigonitoarele părți, nu au mai fost reproduse în legea pentru contenciosul administrativ din 1925.

După o altă părere se susține că efectul autorității lucrului judecat al deciziunilor date în materie de contencios administrativ este relativ (G. Alexeanu. P. R. 1928.I,179).

Această concepție restrictivă ar rezulta pe deo parte din cuprinsul art. 103 din Constituție, care limitează efectul deciziunilor date de Curtea de Casație în materia controlului constituționalității legilor, numai la cazurile judecate, iar pe de altă parte, că din interpretarea dispozițiunilor legii pentru contenciosul administrativ, nu se pot trage argumente în favoarea autorității absolute a lucrului judecat.

Terminând expunerea noastră, exprimăm cele mai bune urări Înalților Magistrați ai Curții de Casație, Domnului Procuror General, precum și Domnului Președinte al Uniunii Avocaților și Decan al Baroului de Ilfov.

Declarăm deschis anul judecătorec 1936.

Discursul D-lui C. C. Al. Viforeanu, Procurorul General al Înaltei Curți de Casație și Justiție

Domnule Prim Președinte,

Și în anul acesta ca și în anul trecut discursul Dvs. de deschidere a anului judiciar este un model al genului. Erudițiunea și un adânc spirit de observație au prezidat la alcătuirea lui. El va servi ceretărilor jurisprudenței noastre ca izvor de învățăminte, iar instanțelor noastre de fond ca un îndreptar autorizat și sigur.

În numele Parchetului General al supremei Curți, vă aduc mulțumiri și expresiunea admirațiunii noastre sincere.

Supremă Curte,

Domnilor reprezentanți ai Ordinului Avocaților,

Din discursul D-lui Prim Președinte, rezultă că în anul judiciar 1935, această înaltă instanță a judecat, în cele 3 secțiuni ale sale, un total de 9286 procese, pronunțând 9286 deciziuni, iar secțiunile unite au pronunțat 81 deciziuni.

Dacă aruncăm o privire spre trecut, constatăm că dela înființarea Curții de Casație, adică din anul 1863 inclusiv până la anul 1870 inclusiv, această Înaltă Curte a pronunțat 7649 deciziuni ordinare și 90 deciziuni de secțiuni unite (buletinul Casației 1871 p. 187), iar în anul 1873—1874 a pronunțat 1428 deciziuni ordinare și 2 deciziuni de secțiuni unite (buletinul 1874 p. 287), aceia ce dă un total de 9077 deciziuni ordinare și 92 deciziuni de secțiuni unite în decursul a 9 ani.

Vedem, dar, că în anul judiciar 1935 Înaltă Curte a pronunțat tot atâtea deciziuni — ordinare și de secțiuni unite — câte a pronunțat în primii 9 ani dela înființarea ei, cu alte cuvinte activitatea ei actuală este de nouă ori mai mare ca atunci.

Și, dacă ne gândim că în starea legislațiunii de atunci recursurile civile nu se judecau — ca astăzi — chiar și în lipsa recurentului, ci se respingeau ca nesusținute, dacă ne gândim apoi că astăzi Înaltă Curte trebuie să rezolve chestiuni din varii legiuiri provinciale, cum și chestiuni extrem de dificile reșite din conflictul acestor legi între ele și cu le-

gistațiunea Vechiului Regat, dificultăți necunoscute în primele timpuri ale activității sale, putem spune că activitatea Inaltei Curți și efortul ei actual, a crescut cu mult peste indiciul 900%.

Și totuși această Inaltă Curte face astăzi față unui Rol atât de încărcat cu un număr de consilieri și procurori, cari nu a sporit de 9 ori cum ar fi logic. În adevăr în anii de care vorbim (1863—1873) numărul consilierilor supremei Curți era de 14 plus 2 președinți și un prim președinte, în total 17, iar astăzi numărul consilierilor este de 50 plus 3 președinți de secție și un prim președinte, în total 54 adică abea de 3,19 ori mai mult ca în primele timpuri. Deasemenea Parchetul General al Inaltei Curți dispunea pe acele vremi de 2 procurori și un procuror general, pe când astăzi dispune de 6 procurori și un procuror general, adică de 2,33 mai mult la un spor de afaceri care întrece cu mult proporția de 900%.

Spun aceste lucruri atât pentru a aduce un omagiu muncii neobosite pe care cu toții o depunem în acest templu al justiției, cât și pentru a edifica pe acei cari, judecând după aparență, mai cred că numărul consilierilor și procurorilor Curții de Casație este prea mare, că el ar trebui redus și că dacă lucrul acesta nu e posibil pe cale directă, prin suprimări, apoi cel puțin să fie realizat pe cale indirectă, necompletându-se locurile rămase vacante în sânul Curței.

Am auzit pe un important personagiu, din categoria foștilor și viitorilor miniștri, care are această credință, invocând argumentul că Curțile de Casație ale unor țări mult mai mari decât România, nu are Consilieri mai numeroși ca noi. Dar acești domni uită psihologia extrem de procesivă a românului, psihologie care aduce supremei instanțe un număr exagerat de recursuri. Și mai uită încă acei domni că art. 103 din constituția noastră proclamă principiul că recursul în Casare este de ordin constituțional, principiu care nu există în alte constituțiuni. Grație art. 103 din constituție, nici o lege ordinară nu poate ridica dreptul de recurs în casare, ori cât de mic ar fi litigiul civil, sau contravențiunea penală.

Și, dacă ne gândim la multitudinea acestor legi, care es din fiecare legislațiune — ce zic, din fiecare sesiune — putem ușor vedea ce izvor neseacă de recursuri... Greu pentru noi, dar mai greu pentru marea masă a cetățenilor, această *misera plebs* pe cari se încearcă toate experiențele! Am amintit, amintesc și voiu aminti încă vorbele lui Tacit: *Plurimae leges, pessima respublica*, și apoi, tot din Tacit: *Quid leges sine moribus?* Binele social nu poate naște din mulțimea legilor, ci din aplicațiunea strictă a celor existente, dar mai presus de orice din curățenia moravurilor!

Pentru a mai ușura sarcina Inaltei Curți, s'a modificat în 1932 art. 31 din legea sa organică, instituiindu-se Curțile de Apel ca instanțe speciale de Casare în anumite cauze mai puțin importante. Măsura a adus o ușoară degrevare, în special la S. II, însă are marele inconvenient că jurisprudența asupra acelor cauze variază între Curțile de Apel și chiar între secțiile aceleși Curți. Dacă șefii acelor instanțe și ai Parchetelor respective mi-ar semnala mai cu sârguință aceste variațiuni, aș putea pe calea recursului în interesul legii să armonizez jurisprudențele contradictorii în mai mare măsură. Li rog de aci, după cum i-am rugat și prin circulări, să facă legii acest serviciu. Altcum, nu vom mai avea unitate de interpretare a legii, unitate care este scopul suprem, rațiunea de a fi a Curții de Casație. Va trebui să

revenim la vechiul sistem de competență exclusivă în recursuri a acestei Inalte Curți.

Aceasta este de altfel soluțiunea cea mai legală în acord și cu constituțiunea țării, care proclamă că pentru întreg teritoriul Regatului este o singură Curte de Casație, dar pentru realizarea ei nu trebuie să se mai gândească nimeni la reducerea numărului membrilor Inaltei Curți, ci dimpotrivă.

Supremă Curte, voind să trec la partea tehnică a acestui discurs, constat că îmi va fi foarte greu să găsesc o materie de legislațiune, de doctrină sau de jurisprudență, care să nu fie cunoscută acestui for luminat și, pentru a nu spune aceia ce a mai fost spus, mă văd silit să mă refugiez în trecutul nostru judecătoresc, materie în care multe lucruri au rămas necercelate. Vreau să aduc aci două cărți de judecată dată de Matei Vodă Basarab, la scaunul domniei sale din Târgoviște.

Figura acestui Voevod al Munteniei, este cu deosebire interesantă pentru noi juristi, deoarece el a dat țării muntenesti cea dintâi legiuire penală scrisă, cunoscută sub denumirea de Pravila lui Matei Basarab sau Indreptarea Legii. Și dacă vă voiu spune că multe paragrafe (*glave*) din Pravila lui Matei Basarab sunt inspirate și chiar traduse textual din lucrarea Jurisconsultului francez André Tiraqueau, membru al Parlamentului de Justiție din Paris, lucrare apărută la Veneția în 1563 și care tratează despre cauzele de scuză în materie penală (*De poenis legum ac consuetudinum Statutorum temperandis*), veți înțelege de ce acest bun și înțelept domnitor merită toată atențiunea noastră a juristilor.

El nu se mulțumește să compileze legile împărătești ale Bizanțului, *Basilicalele*, dar vrea să dea țării sale o Pravilă care să fie la curent și cu gândirea juridică apuseană, alegând ca sfătuitor pe jurisconsultul parizian Tiraqueau (Tanovicianu, curs de drept penal vol. I ed. 1912 p. 417 și urm.).

Ideile lui Tiraqueau asupra scuzelor penale, le găsim legiferate în multe *glave* ale Pravilei lui Matei Basarab.

Citez în treacăt glava 358 relativă la scuză ce decurge din beția infractorului, *glava* 359 relativă la scuză din nebunie, *glava* 346 relativă la scuză din necesitatea foamei și voiu reproduce două *glave* care sunt traduse textual din tratatul lui Tiraqueau

Glava 356 care se ocupă de infracțiunile săvârșite în stare de somnambulism, glăsuiește:

„A zecea vină care îndeamnă pe judecători să micșoreze certarea vinovatului este somnul, de vreme ce mulți s'au găsit de au făcut multe și minunate lucruri în somn, iar dacă se deșteaptă, atunci nu ține minte nimic ce au făcut; cum a fost odată unul de a fost dormind la biserica lui Svetli Venedict, la țara francească și au fost eșit dela biserică adormit de au umblat două mile de loc și acolo au găsit pre un copil și l-au ucis de au murit, neavând nici un lucru cu dânsul, nici l-au știut, nici l-au cunoscut și iarăș așa adormit s'au întors și s'au dus de au intrat în biserică, iar dimineața n'au știut nimica, eșit-au afară au n'au eșit”. În urmă glava mai citează cazul lui Pisanu care eșea noaptea înarmat și înconjura târgul cântând, precum și al femeii care se scula noaptea și frământa pâinea și apoi iar se culca, fără să-și reamintească lucrul a doua zi.

Se pare totuși că pravilistul român nu prea credea în puterea somnambulismului, căci el n'a admis absolvirea somnambulului de orice pedeapsă, cum

o admite Tiraqueau, ci admite numai o îndulcire a pedepsei.

Apoi *glava* 366, relativă la crimele pasionale, zice:

„A unsprezecea vină care mai micșorează certarea și pedeapsa celui vinovat este dragostea, de vreme ce dragostea se închipuiește cu beția, așisderea și cu nebunia, iară mai vârtos iaște și mai rea chinuire decât acele decât toate: drept aceia ce au făcut această pravilă: cela ce va face vreo greșală fiind îndemnat de dragoste, acela mai puțin se va certa.” În urmă pravila povestește cum un tânăr sărutase în public pe fata lui Pisistrat Tiranul Athenei și, fiindcă soția Tiranului cerea ca tânărul să fie pedepsit cu moartea pentru această ofensă, Pisistrate ar fi răspuns:

„Dacă pe aceia care ne iubesc îi vom omorâ, ce vom face cu acei care ne urăsc”. Această exemplificare — ca și cele din *glava* 365 sus citată — este tradusă textual din cartea lui Tiraqueau, care și el o citează din Valeriu Maxim.

Pravila lui Matei Basarab este primul document din trecutul nostru în care găsim un contact intelectual cu gândirea juridică franceză. Voevodul avea, pare că, prezentimentul că mai târziu legile țării românești vor fi inspirate din legislațiunea Franței. El face operă de precursor și deaceia îi fac astăzi închinare.

Revin la cele două cărți de judecată mai sus pomenite ale lui Matei Vodă.

Cartea de judecată din 18 Genarie Veleat 7160 (1652) este privitoare la procesul Vel Vistiernicului Stroe, al lui Radu din Fârcași al doilea vistier și al lui Tudor Cămărașu, pentru că în calitățile lor de mai sus, au delapidat banii Cămării și ai Vistieriei.

Este, dacă voîți, un proces de responsabilitate ministerială, fiind implicați pentru delict funcționale, Ministrul de Finanțe (Vel Vistierul), ajutorul său (al doilea vistier) și casierul (Cămărașu).

Instanța care i-a judecat nu a fost Marele Divan, obicinuît pentru afacerile criminalicești ordinare, ci Obșteasca Adunare a Țării.

Concepția lui Matei Basarab despre judecata miniștrilor de către un organ politic ca Obșteasca Adunare a Țării, seamănă cu concepția franceză care instituie competența Inaltei Curți de Justiție (La haute Cour de Justice) emanațiune a Senatului și cu concepția engleză, unde competente este Camera Lorzilor.

Constituția românească, executând comandamentul convenției dela Paris din 1858, s'a îndepărtat de tradiție, dând judecata Miniștrilor în competența Inaltei Curți de Casație, constituită în Inaltă Curte de Justiție și cred că sistemul nostru este cel mai bun, deoarece organele politice nu se pot desbrăca de pasiunea politică, nu pot constitui un for imparțial și rece cum este această Inaltă Curte

Așa dar, Obșteasca Adunare a lui Matei Basarab cheamă în fața ei pe Miniștrii vinovați, îi ascultă și stabilește astfel vina lor:

„Stefan cu mila lui D-zeu arhiepiscop și mitropolit Zemli Vlahscoe, împreună cu amândoi frații Episcop și împreună slujitori Kir Ignatie Rinniceski și Kir Serafim Buzevscou și cu toți Egumenii și cu cei de bună rudă boiari, cinstiți și socotiți vrednici, dregători și judecători și a toată mesererea tocmitori țării, întâi Jupan Giorma ce au fost Ban Mare, și jupan Ghinea Vel Vistier, jupan Diucu Vel Spătar, jupan Preda Vel Clucer, jupan Constantin Vel Postelnic, jupan Radu Vel Armaș, jupan Radu, Vel Agă, jupan Necula, Vel Pitar, Drăghici vistier și toți boiarii mari și mici iubîți și credincioși dom-

„nului nostru Ioan Matei Basarab Voevod, facem știre cu această carte sobornicească a noastră tîluror, pentru că puind Domnului nostru boiar pre Stroe Vistier Mare și pre Radu din Fârcași Vistier al douilea și pre Tudor Cămăraș și jurându-i cu mâinile pe Sfânta Evanghelie și făcându-le cărți cu mare Blestem a patru Patriași, cum să slujească domnului nostru cu dreptate, să nu-l fure, nici să-i facă vreo viclenie, iar lor să le arate și domnul nostru milă mare și cinste. Deci, fiind domnul nostru cu dânsii într'o credință și într'o dreptate cu milă și cu boerie, iar când au fost acum în cursul anilor 7159 Genarie 20, pus-au Domnul nostru boiari mari ca să ia seama Cămării și să numere banii care au fost numărați iar de dânsii și pecetluite ladele cu pecetea domnească. Deci, când au stătut boiarii a număra banii împreună cu 6 neguțători, ei au aflat o ladă mare spartă și banii domnești lipsă, însă pungi 85 și într'o pungă câte 500 de talere. Deci, dacă au văzut domnul nostru și noi toți lucrul acesta, i-au apucat ca să-și dea seama și de Visterie și de toate veniturile Țării și de bucatele Domnului nostru ce s'au făcut și unde s'au înecat. Ei au zis că vor dea seamă de 3 ani, iar mai mult nu pot da seamă. Într'aceia Măria Sa Domnul nostru și noi toți am pus boiari mari și mici și mazăli ca să-și dea seama înaintea lor de biruri și de haraciuri și de banii cei trimeși la Tarigrad. Ei nici cum, nici așa nu și-a putut da seama. Ce i-am aflat și i-am adevărit noi boiarii și toată țara, furi fățișati și de Camără și de Visterie și din haraciu și banii cei trimeși la Tarigrad. Pentru care lucru și furtișag, au stătut Domnul nostru și noi toți și toată Țara, cum să li se taie capetele ca unor furi și spărgători de casă domnească și călcători de jurământ și de lege. Iar apoi Măria Sa Domnul nostru ca un domn milostiv și creștin, i-au lăsat ca să nu-și spurce sufletul cu niște călcători de jurământ ca aceștia. Numai ce au lăsat Domnul nostru și noi toți cu toată țara cu blestem: Care va dărui milostivul Dumnezeu a fi Domn și biruitor Țării Românești în urma Măriei-Sale, au din neamul Măriei-Sale, au dintr'alt neam, cine va boieri, sau îi va milui, sau le va umbla pre niscareva minciuni ale lor, Domni fie, Mitropolit fie, Episcop, orice boiar mare va fi, ori străin, ori d-ai țării, ca cei dimpreună cu îndemnătorii lui să aibă a moșteni blestemul soborului Arhiereilor, Egumenilor, și a toți Preoților Țării, care blestem înaintea noastră și înaintea Adunării a toată țara în sfinte odăjdii îmbrăcați și cu făcliile aprinse în mână, înfricoșați și groaznic făcutul-am și blestemând stinsu-au făcliile cum este legea blestemului”.

Urmează apoi formula blestemului lungă și înfrățitoare pe care n'o mai reproduce, neprezentând interese juridice.

La sfârșit Cartea de Judecată încheie astfel:

„Aceasta scriem și mărturisim și către mai marii credința acestui lucru sobornicesc, întăritul-am cu pecețile și cu iscăliturile noastre mai jos, ca să se știe și să se creadă în tot locul. Pis u grad Târgovist Genarie 18 Veleat 7160”. (Magazinul Istoric pentru Dacia, Tom. I p. 126, după originalul aflat în arhiva Statului).

Din această carte de judecată vedem că pedeapsa miniștrilor delapidatori era tăierea capului, lucru ce nu ne surprinde dată fiind severitatea represiunii pe acele vremuri.

Însă Voevodul, în marca lui bunătate, schimbă această pedeapsă într'un blestem religios pe care, în curățenia sufletului său drept credincios, îl crezu

suficient ca pedeapsă pentru vinovați și ca exemplaritate pentru alții.

Cred, totuși, că Domnul făcea mai bine lăsând să se împlinescă legea (tăierea capului) căci dacă ne aducem aminte din istorie el a avut o nouă scârbă cu un alt vistiernic numit Ghinea Tucalas, care slei și el Visteria, crezând că va scăpa și el cu un blestem. Dar, de astă dată, seimenii Domniei, cărora nu li se putea plăti soldele se revoltară, puseră mâna pe Vistiernicul vinovat și îl sfârtecară cu săbiile.

A doua carte de judecată de care mă voi ocupa este dată în materie criminală de drept comun, tot sub prezidenția lui Matei Basarab, în Târgoviște la 15 Iulie 1634.

De astă dată nu judecă Obșteasca Adunare, ci Marele Divan, instanță supremă de judecată în pările de drept comun.

Iată faptul:

O mare răpastă căzuse pe capul boierului Stancu Ceparul pe vremea lui Radu Vodă Mihnea, cam pe la anii 1620—1623.

Așa, din senin, se pomenește omul cu o pără la Radul Vodă din partea unei boeroaice văduve, Marica din Albești „precum că face zavistie și că sunt la el 1000 ughi de aur ai Doamnei Marghita, mama lui Gavriil Voevod”. Jupâneasa Marica îl pâra la Domnie, pentru ca să scape și ea dela o mare ananghie: omorâse cu mâna ei doi feciori de țigani și fusese adusă în fața lui Radu Mihnea la Divan. Pedeapsa, după obicei, căci lege scrisă încă nu era, trebuia să fie amenda zisă „Dușegubină” și moartea. Jupâneasa plăti dușegubina, dar ca să scape de moarte, știindu-l pe Radu Vodă lacom de bani, a recurs la acest subterfugiu de a pără pe Stancul Ceparul, om nevinovat și, în schimbul acestui denunț, a rugat pe Domn „să-i erte capul”. Domnul a ertat-o de pedeapsa capitală, mulțumindu-se să încaseze dușegubina și s'a năpusit asupra bietului Logofăt Stanciu, pe care l-a pus în temniță și în fiare, până ce l-a silit să-i plătească cele 1000 ughi de aur, pe care nu le dosise el, bietul, dela Doamna Marghita, și pe cari pentru a le plăti a trebuit să vândă mîncinoasei denunțătoare Marica o moșie cu satele Brănești și Onești din jud. Argeș.

Trecură vreo 12 ani dela această întâmplare, năpăstuiitorul boer Stancu Ceparul murise amărât de nedreptatea Radului Vodă și veni în scaun Domn nou, Matei Basarab, cu nume de om drept și bun. Atunci se școlară fii răposatului Stancu cu jalbă către Domn, că pe nedrept învinuise Maria pe tatăl lor și pricinuisse maltratarea și prădarea acestuia.

Și acum începe procesul, proces penal de „*sudalmă mare*”, adică de calomnie adusă unui boer în plin Divan și de pe urma căreia acel boer suferise temniță și lanțuri și mai pierduse și o moșie. Să reconstituim procesul după cartea de judecată dată de Matei Basarab la 15 Iulie 1664 (I. C. Filitti despre vechiul drept penal p. 8—9, Bibl. Academia Română).

Cartea de judecată face mai întâi istoricul procesului, sau, cum zicem noi astăzi: „Având în vedere că din actele și desbaterile cauzei se constată în fapt următoarele...”

„Dă Domnia-Mea această poruncă a Domniei-Mele „slugilor Domniei-Mele Dumitrașco Postelnic și Ivașco Postelnic, fiii lui Stanciu Logofăt Ceparul și cu „fii lor câți le-a dăruit Dumnezeu, ca să le fie lor „satul Bănești și Onești din jud. Argeș, părțile lor „toate de pe tot hotarul, din hotar până în hotar, cât „va fi vândut tatăl lor Stanciu Logofăt jupâniței „Marica din Albești și fiului ei Preda Spătarul. Căci

„acestea mai sus zise sate, le-au fost lor drept moșie „strămoșească dinainte vreme. Iar apoi, când fu în „zilele răposatului Radului Vodă, în al doilea rând „de domnie, și jupânița Marica au fost omorât doi „feciori de țigani care au murit de mâna ei, atunci „Radu-Vodă Domnia-Sa au trimes și au adus pe „Marica la Divan și au stat de pieire pentru omo- „rârea acelor feciori de țigani și a plătit Marica și „dușegubină de plin și s'a sculat Radu Vodă ca să „facă Maricăi moarte.

„Dar atunci Marica dacă a văzut această răutate „a pârât pe Stanciu Logofătul Ceparul de zavistie „către Radu Vodă și a spus cum că sunt la el 1000 „de ughi de aur a Doamnei Marghita, mama lui „Gavril Voevod; ce să-i erte capul ei de către Radu „Vodă. Atunci Radu Vodă trimise îndată după acea- „sta pe Vel Armaș care a dus pe Stanciu Logofăt „legat și l-a băgat Radu Vodă în temniță și l-a „pus în fiare și a pățit multă nevoie și supărare „după vorbele ei și de mare nevoie a vândut aceste „sate mai sus zise Maricăi și a plătit acei galbeni „ughi 1000 năpastă, cu toată cheltuiala sa. Și nimic „n'a fost vinovat. Dar apoi când fu acum în zilele „Domniei-Mele, Dumitrașco Postelnic și Ivașco Po- „stelnic, văzând atâta nedreptate din partea jupâniței „Marica și cum s'au dat acei galbeni după vorbele „ei, veniră dinaintea Domniei-Mele în marele Divan „și au pârât de față. Și tot așa s'au plâns Marica „cum că nu pârâse ea pe Stanciu Logofătul la Radu „Vodă, nici n'a vorbit acele vorbe, ba încă luase și afurisania în zilele lui Alexandru Vodă Iliș, cum „că nu pârâse ea nimica”.

Iată deci Marele Divan adunat în palatul domnesc în sala cea mare a spătariei, ascultând susținerile ambelor părți prigonitoare. Căci, deși pe vremea aceea nu exista o lege de procedură, totuși Domnul a chemat și ascultat și pe pârâta jupânița Marica: „*Audiat et altera pars*”.

Iată pe Domn, asistat de Mitropolitul Grigorie, de jupan Hrizea Vel Ban, de jupan Ivașco Vel Vornic, de jupan Grigore Vel Logofăt, de jupan Dumitru Vel Vistiernic, de jupan Nedelco Vel Comis și jupan Vasile Vel Stolnic, toți boieri de mâna întâi, cu mintea înțeleaptă și vorba cumpănită, ascultând plângerile părților.

Seimenii domnești, îmbrăcați în straie roșie, cu găietane de fir, străjuesc la porțile palatului și la ușile Divanului. Pe turnul Chindiei, un străjer pân-dește cu ochi ageri asupra orașului să fie liniște și asupra depărtărilor, să nu vie oștire dușmană. În târg oamenii își văd de treburi. Totul e în bună rânduială. În această atmosferă de liniște și pace, Divanul judecă cu bună chibzuință.

Față de tăgada pârâtei Marica, jupânița, Divanul orânduiește, aceia ce facem și noi astăzi, un probatoriu. El judecă la 1634 ea și noi în ziua de astăzi după susținerile părților și după dovezi: „*Secundum allegata et probata*”.

„...Atunci Domnia-Mea trimis-am pe credincioasa „slugă a Domniei-Mele, Stan Șlugerul, cu cartea de „afurisenie a părintelui nostru Vlădica Grigorie la „Goga Armașul, ca să mărturisească cum va ști cu „sufletul său. Iar Goga Armașul mărturisește acolo „dinaintea părintelui Clădică la Arnăutchioi, și di- „naintea multor oameni. buni și neguțători, cu su- „fletul său și cu jurământ, cum că a căzut Stanciu „Logofăt în nevoie după gura Maricăi și a trimis și „carte de mărturie la Domnia-Mea”.

După ce se îndeplinește probatoriul prin asculta-rea martorului Gogu Armașul la Arnăutchioi cu afurisenie dela Mitropolit și cu jurământ, față cu oameni

buni și neguțători, deci cu garanția publicității, car-
tea de mărturie — sau cum am zice noi procesul-
verbal de depozitia martorului — este depusă la
Divan. Se întâmplă, acum, ceva nou în procedura
procesului: Domnul nu mai ia parte la judecată, ă
deleagă cu judecata pe boierii divaniți și câteva fețe
bisericești înalte. Nu este aci aceia ce se întâmplă
astăzi în instanțele noastre ca, în lipsa președintelui
instanței, să judece asesorii prin delegațiune directă
dela legi. Nu, în concepția vremii aceleia, dreptul
de judecată aparținea numai Domnului, dar el putea
să delege acest drept altora, fie boer, fie călugăr sau
chiar neguțător. Astfel, pe la 1650 Mătei Basarab a
dat pe un împricinat „pe seama neguțătorilor, de
l-au luat seama și a rămas dator și l-au băgat în
pușcărie”. Încă de la începutul sec. XVII-lea, că-
lugări dela Argeș aveau dela Domn dreptul de ju-
decată în acest oraș, dar pela 1695 Constantin Vodă
Brâncoveanu ridică pentru puțin timp acest drept
călugărilor, deoarece abuzau de închisoare.

Așa dar, Matei Basarab se retrage din „*complec-
tul de judecată*” delegând altora puterea de a judeca.
„...Și am dat Domnia-Mea, 6 boieri mari din Divan
anume jupan Hrizea Vel Ban și jupan Ivașco Vel
„Vornic” și jupan Grigore Vel Logofăt și jupan Du-
„mitru Vel Vistiernic și jupan Nedele Vel Comis și
„jupan Vasile Vel Stolnic, ca să adeverească acest
„lucru foarte bine”.

Urmează acum judecata comisiunii:

„Atunci acești mai sus ziși boieri s’au adunat îm-
„preună în fașa Prea Cinstitului Părintelui nostru
„Vlădica Grigore și a Părintelui Teofil Episcopul
„de Râmnic și a Părintelui Efrem Episcop al Bu-
„zăului. Și au adevărit acești mai sus ziși boeri cu
„sufletele lor, cum că dăduse Stanciu Logofăt acei
„galbeni și că a pășit atâta nevoie și legarea în
„lanțuri din pricina gurii Maricăi”.

Apoi „*Dispozitivul*”:

„Și a fost găsită rea și mincinoasă. Și a rămas ea
„de lege și de judecată dinaintea Domniei-Melé și
„dinaintea acestor 6 boieri. Și au dat acești boieri
„moșia, iar în mâinile slugilor Domniei-Mele mai
„sus zise (adică fiilor lui Stanciu Ceparul) precum a
„fost și dinainte vreme și era ca să plătească Marica
„și banii toți câți au fost dat ea Stanciului Logofăt,
„după bună dreptate”.

Era nevoie acum de întărirea acestei cărți de
judecată de către Domn, care nu luase parte la darea
ei, de către Domnul care singur împărțea dreptatea
în țară.

Și iată pe feciorii Stanciului Logofăt venind cu
cartea de judecată la Matei Vodă, să-i dea întăritură.
De astă dată, lucrul se petrece fără alaiu, în can-
celaria domnească, unde după ce Domnul dă aproba-
rea, se pun pe document marile pecetii în ceară ale
Domniei.

„...Și am văzut Domnia-Mea și cartea Părintelui
„nostru Vlădica Grigorie Mitropolitul și cartea de
„judecată a acestor 6 boieri, toate la mâna lui Du-
„mitrașco Postelnic și Ivașco Postelnic.

„Dat-am și Domnia-Mea slugilor Domniei-Mele mai
„sus zise ca să le fie lor satul Bănești și Onești cu
„vecinii și cu tot venitul de pe tot hotarul lor, ca o
„moșie strămoșească și o chabnică”.

Ne putem întreba acum: numai atât? cum, jupâ-
nița Marica adusă la Divan să-și dea seama de
sudalmă mare împotriva boerului Stanciu Logofăt și
care putea să fie pedepsită cu globirea (amenda) și
chiar cu moartea, a scăpat numai cu restituirea mo-

șiei ce cumpărase prin silnicie dela năpăstuitul boer?

Ei bine, da!

Așa au socotit veliții judecători, așa a socotit și
Domnul care le-a întărit hotărârea. În dreptul no-
stru, vechiu, pravilele nu aveau putere obligatorie,
judecătorii și domnul le aplicau sau le nesocoteau
după plac. *Tel était leur bon plaisir!*

Eu găsesc încă o explicațiune juridică a soluțiunei
lui Matei Voevod. Vă amintiți, cred, că în expunerea
faptelor cartea de judecată ce comentez acum spune:
„și s’a sculat Radu Vodă să facă Maricăi moarte”
(pentru uciderea celor doi feciori de țigani). „Dar
atunci Marica dacă a văzut această răutate a pârât
pe Stanciu, Logofătul Ceparul, etc., etc.”

Așa dar, hotărârea constată că jupânița Marica
a săvârșit fapta ei de sudalmă mare împotriva Stan-
ciului Logofăt de frica morții, sau — cum zicem noi
astăzi — sub imperiul constrângerii morale. Ori,
pravila lui Matei Basarab admite constrângerea mor-
rală ca o scuză absolutorie și aceasta tot după in-
dicațiunile jurisconsultului francez Tiraqueau, care
este sftenicul acestei Pravile în materia scuzelor
penale. În adevăr, *glava* 346 sună: „cela ce va face
greșală de nevoie, îndemnându-l *mesererea*, care
are pe mâna lui, acela nu se cheamă că a greșit
cu înșelăciune”.

Și de aceia bunul Mătei Basarab nu aplică pedeap-
să criminalicească jupâniței Marica, ci o silește nu-
mai să dea înapoi moșia ce luase pe nedrept. *Re-
stitutio in integrum*. Matei Basarab făcuse dreptate
cu milă și îndurare.

Domnii mei,

Matei Cantacuzino, ilustrul avocat și profesor, acum
plecat dintre noi, zicea într’o pledoarie a sa ră-
masă celebră:

„Intr’o bisericuță din Roma am văzut tabloul unei
„femei care ținea în mâinile ei pământul. Il îmbră-
„șișa cu căldură, expresia ei arăta că este o mamă,
„care cu ochii întorși spre cer, parcă cerșea să
„smulgă din seninul lui lumină. M’asteptam să fie
„scris dedesubt: caritatea sau durerea sau filan-
tropică.

„Nu. Era *justiția*.

„Justiția care strânge la pieptul ei, îmbrățișându-le
„cu durere, toate suferințele omenirei.

„Justiția nelegată la ochi și înțelegătoare a tuturor
„durărilor, iar nu cealaltă justiție, oarbă, cu spada
„într’o mână și în cealaltă ținând un cântar atât
„de mic, încât nu poate cuprinde nimic din mize-
„riile noastre”.

Faceți Dvs. apropierea între aceste idei pline de o
dumnezeiască noblețe și dreptatea făcută de Voevo-
dul Matei Basarab în procesul Maricăi din Albești
și veți ajunge la concluzia la care am ajuns și eu,
că justiția noastră se poate mândri cu marele ju-
decător care a fost Mătei Basarab.

**Rugăm mult pe Domnii abonați din provincle,
carl nu au achitat încasatorului nostru, cos-
tul abonamentului, să albă în vedere chel-
tuelile pe carl le necesită apariția revistel și
să binevolască a ne trimite acest cost prin
mandat poștal, pe adresa revistel Str. Jules
Michelet No. 15.**